

Ю.М. Ситник

здобувач

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.728

ЗМІСТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ У ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ

Визначено поняття та зміст забезпечення конституційного права на свободу об'єднання у політичні партії та надано характеристику системи суб'єктів, що забезпечують дане право.

Ключові слова: поняття забезпечення конституційного права на свободу об'єднання у політичні партії, змісту забезпечення конституційного права на свободу об'єднання у політичні партії, суб'єкти, що забезпечують конституційне право на свободу об'єднання у політичні партії.

Определяются понятие и содержание обеспечения конституционного права на свободу объединения в политические партии, предоставляется характеристика системы субъектов, обеспечивающих данное право.

Ключевые слова: понятие обеспечения конституционного права на свободу объединения в политические партии, содержание обеспечения конституционного права на свободу объединения в политические партии, субъекты, обеспечивающие конституционное право на свободу объединения в политические партии.

This article is devoted to defining the concept and content of the constitutional right to freedom of association in political parties and the allocation of subjects to ensure this right.

Keywords: notion of constitutional rights to freedom of association in political parties, the content of the constitutional right to freedom of association in political parties, entities that provide the constitutional right to freedom of association in political parties.

Постановка проблеми. Проблема змісту забезпечення конституційного права на свободу об'єднання у політичні партії має важливе теоретичне і практичне значення. Об'єднуючись у політичні партії, громадяни України можуть обмежувати державну владу, створювати собі правовий простір для вільного розвитку особистості. Реалізація названого конституційного права вирішує одне з важливих практичних завдань участі громадян в управлінні державними і громадськими справами.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема визначення змісту забезпечення конституційного права на свободу об'єднання у політичні партії приділяли увагу такі вчені: В. Авер'янов, В. Гойман, К. Волинка, В. Демиденко,

О. Марцеляк, О. Негодченко, А. Олійник, П. Рабінович, І. Словська, Ю. Тодика, О. Фрицький та ін. Питання поняття і змісту забезпечення міжнародними форумами, українською державою і громадянським суспільством конституційного права на свободу об'єднання у політичні партії в Україні ще не було досліджено.

Метою дослідження є потреба визначити зміст забезпечення конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії.

Відповідно до мети завданнями даної роботи є: а) проаналізувати праці авторів, котрі досліджували зміст забезпечення прав і свобод; б) визначити зміст забезпечення конституційного права громадян України на об'єднання у політичні партії; в) запропонувати систему міжнародних, державних і недержавних суб'єктів, що забезпечують конституційне право громадянина України на об'єднання у політичні партії; г) сформулювати висновки і рекомендації щодо предмету дослідження.

Виклад основного матеріалу. В умовах розбудови в Україні правової, демократичної та соціальної держави, в якій людина з різноманітними інтересами та проявами буття є найвищою соціальною цінністю, важливо не тільки проголосити право на свободу об'єднання у політичні партії, але й реально, а не фіктивно його забезпечити, з тим, щоб дане право та його реалізація слугували людині та суспільству. Саме тому Конституція України 1996 р. у ст. 3 зазначила, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Конституційне закріплення двох названих форм (утвердження і забезпечення) як обов'язків держави передбачає необхідність визначення змісту цих термінів. Сам факт їх різного конституційного закріплення свідчить про те, що це не тотожні поняття. Утвердження права людини на свободу об'єднання у політичні партії здійснюється різними шляхами і засобами: проголошенням у деклараціях, заявах, закріпленням його у Конституції та інших законодавчих актах, участю в підготовці та прийнятті міжнародних документів щодо закріплення названого права, приєднанням до міжнародних договорів, де закріплене назване право, та їх ратифікацією тощо. При цьому до терміну “забезпечення” на сьогодні не існує єдиного підходу.

Поняття і зміст забезпечення усіх прав, свобод та обов'язків (включаючи й конституційні) неодноразово досліджувалося у юридичних доктринальних джерелах. Категорія “забезпечення прав людини” досліджувалася в Україні у сфері законодавчої, виконавчої, судової і контрольної-наглядової гілок влади. Наприклад, В. Авер'янов у розуміння забезпечення прав людини виконавчою владою покладає реалізацію нею функцій щодо: 1) створення належних умов для повноцінної реалізації громадянами своїх прав і свобод; 2) надання населенню багатоманітних управлінських послуг; 3) здійснення своєрід-

ного “внутрішнього” контролю за виконанням управлінськими органами, їх посадовими особами покладених на них обов’язків стосовно забезпечення прав і свобод людини; 4) вжиття відповідних заходів адміністративного реагування у разі оскарження громадянами рішень та дій, які порушують їх права і свободи [1, с. 283]. В. Гойман поняття забезпечення прав і свобод громадян трактує як комплекс взаємоузгоджених заходів матеріально-технічного, організаційного, управлінського, ідеологічного (соціально-політичного) та спеціально-юридичного характеру, що здійснюється державою, її органами та посадовими особами, які повинні забезпечити реальну дію закону, тобто створити умови, при яких громадяни, їх об’єднання і організації узгоджують свої дії з вимогами закону, а також безперешкодно та ефективно використовують надані їм можливості задоволення різного роду інтересів і потреб [2, с. 12-13]. Тому не випадково Ю. Тодика та О. Марцеляк визначали конституційно-правовий механізм забезпечення основних прав і свобод громадян України як закріплену в Конституції України і законах взяту в єдності систему основних прав і свобод громадян України, їх гарантій, а також органів державної влади, місцевого самоврядування та інших інституцій держави та суспільства, діяльність яких спрямована на правомірну реалізацію прав і свобод громадян України, а в необхідних випадках – на їх охорону та захист [3, с. 19-20]. Деякі автори під забезпеченням розуміють охорону і захист конституційних прав і свобод. В. Демиденко, наприклад, під забезпеченням прав і свобод людини розуміє діяльність держави, що має завдання сприяти в реалізації прав і свобод людини шляхом позитивного впливу на формування загальносоціальних гарантій (економічних, політичних, духовно-ідеологічних) і спеціальних юридичних гарантій, що передбачають охорону і захист прав та свобод людини [4]. Досліджуючи забезпечення прав і свобод особи, К. Волинка включає до нього усі напрями діяльності і способи сприяння у їх здійсненні (повагу, дотримання, визнання, гарантування, охорону і захист, при цьому до захисту вона включає відновлення порушеного права і притягнення винного до відповідальності) [5, с. 265]. Під забезпеченням прав і свобод людини О. Негодченко розуміє створення умов, необхідних для використання прав людини, та напрями державної діяльності щодо сприяння реалізації прав людини, їх охорони та захисту [6]. Інші автори в поняття і зміст забезпечення включають створення умов і захист конституційного права [7, с. 22]. До змісту забезпечення А. Олійник відносить: а) створення сприятливих умов для здійснення конституційного права; б) охорону конституційного права від можливих правопорушень; в) захист конституційного права у випадку, коли є факт правопорушення; г) відновлення порушеного права та відшкодування збитків [8, с. 153]. П. Рабінович визначає за-

безпечення прав і свобод людини як створення умов, необхідних для здійснення прав людини. На його думку, воно включає в себе такі напрями державної діяльності, як сприяння реалізації прав людини, охорону прав людини, захист прав і свобод людини. Реальне забезпечення прав людини здійснюється насамперед юридичними механізмами [9, с. 280]. Отже, вищенаведений аналіз різних позицій авторів щодо розуміння категорії “забезпечення прав і свобод людини та громадянина” свідчить про те, що майже усі вони включають у зміст забезпечення: а) створення умов для реалізації права чи свободи; б) охорону права чи свободи від правопорушення і правопорушника; в) захист права чи свободи у випадках, коли є приготування чи замах на їх порушення; г) поновлення порушеного права чи відшкодування спричинених збитків (матеріальних і моральних).

На нашу думку, забезпечення конституційного права громадян України на свободу об’єднання у політичні партії – це закріплена нормами міжнародного і внутрішнього національного права діяльність міжнародних і внутрішніх українських структур держави і громадянського суспільства, що спрямована на створення сприятливих умов, охорону, захист і поновлення названого конституційного права громадян України.

І. Словська пише, що держава зобов’язана виявляти активність у забезпеченні прав людини, у створенні матеріальних, організаційних, соціальних, політичних та інших умов для найповнішого використання людиною своїх прав і свобод [10, с. 15]. Ми підтримуємо цю думку щодо забезпечення конституційного права, що складає предмет нашого дослідження. Матеріальними умовами для реалізації конституційного права громадян України на свободу об’єднання у політичні партії, як і інших політичних прав, мають стати наявність відповідного середовища і матеріальної основи, соціально орієнтована ринкова економіка, економічна стабільність, подолання крайньої поляризації населення за прибутками, матеріальне благополуччя людей, а також ресурсна, фінансова й технологічна незалежність національної економіки від інших країн. Матеріальні умови можуть як прискорювати (наприклад, наявність комп’ютерів чи іншої техніки, за допомогою якої можна швидко й розбірливо написати колективні звернення громадян), так і гальмувати (наприклад, відсутність необхідної суми грошей для внесення реєстраційного збору при реєстрації громадської організації) реалізацію прав громадян. Організаційними умовами є систематична організаторська діяльність, що передбачає, наприклад, процедуру реєстрації, яка априорі передбачає можливість того, що партії може бути відмовлено в набутті легального статусу. Закон України «Про політичні партії в Україні» не тільки встановлює необхідність реєстрації, а й забороняє діяльність незареєстрованих політичних партій (ст. 10). До цієї ж групи умов належить і проведення

установчого з'їзду політичної партії, де затверджуються статут і програма політичної партії, обираються її керівні та контрольно-ревізійні органи. Але проблема полягає в тому, що законодавством не врегульована процедура проведення установчого з'їзду. Наступною організаційною умовою для реалізації права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії є збір підписів громадян України на підтримку рішення про створення політичної партії, що засвідчені особами, які збирали підписи. Вимоги до порядку збору підписів формальні й зводяться до того, що підтримати створення політичної партії можуть лише громадяни України, які мають виборче право. Слід нагадати рішення Конституційного Суду України, в якому пояснюється, що «політична партія повинна виражати інтереси певної частини громадян і охоплювати своєю діяльністю значну частину території держави. Збір такої кількості підписів громадян на визначеній законом території України має засвідчити всеукраїнський статус партії та запобігти створенню політичних об'єднань, діяльність яких розрахована на короткий термін (у період виборчих кампаній) або має на меті реалізувати ті чи інші вузькокорпоративні інтереси» [11]. Інша умова для реалізації права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії стосується подання на реєстрацію таких фінансових документів, як партійний рахунок, що необхідний органу реєстрації для контролю над фінансовим станом політичної партії, та документи про сплату реєстраційного внеску. Соціальні умови для реалізації права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії являють собою традиції, що сприяють реалізації політичних прав і свобод людини і громадянина через створення атмосфери свободи, поваги до особи: соціальна зорієнтованість політики держави, відсутність будь-якого суспільно-політичного протистояння окремих соціальних верств населення та регіонів України; максимальна зайнятість населення, відсутність тенденцій моральної та духовної деградації у суспільстві, за яких здійснення прав і свобод одними людьми чи групами людей стає можливим лише за рахунок нехтування правами і свободами інших; сприятливий соціальний клімат у суспільстві. Політичними умовами для забезпечення конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії слід вважати сукупність політичних чинників суспільного і державного життя: суверенітет держави, фактична незмінність її конституційного ладу, закріпленого в Основному Законі, суворе забезпечення законності і неможливості зловживань з боку політичної влади, відкритість політичної системи і наявність можливості для вільної діяльності політичних партій, багатопартійність, плюралізм і гласність у суспільстві, свобода опозиційної діяльності, демократична виборча система, поділ державної влади на судову, виконавчу та законодавчу, побудовану за

принципом стримувань і противаг, розвинене місцеве самоврядування, визнання народу єдиним джерелом державної влади, відповідним чином зорієнтована політика держави, що спрямована на забезпечення стабільності державних структур та ін., що утворюють демократичне політичне середовище, яке сприяє реалізації прав людини, участі громадян в управлінні справами держави та суспільства, захисту особистих та колективних інтересів. Додатковими умовами для реалізації права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії є високий рівень культури суспільства, його наукового і творчого потенціалу, освіченості; існування в системі суспільних відносин належної психологічної і політичної атмосфери нетерпимості до всяких порушень законності, бюрократизму, збільшення відкритості; нормальний морально-психологічний клімат у суспільстві, запровадження в життя досягнень юридичної науки; наявність почуття громадської відповідальності у осіб; пов'язування власних інтересів із публічними; система високих духовних цінностей і орієнтацій; політична активність громадян та ін.

Наступним елементом змісту забезпечення конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії є його охорона і захист. Охорона – це взаємопов'язані заходи, які мають запобігати правопорушенням, встановлювати умови й причини, які їх породжують, а також сприяють процесу реалізації прав людини. Зазвичай здійснюються ці заходи державними органами і громадськими організаціями. Захистом є примусовий до зобов'язаної особи спосіб здійснення суб'єктивного права, який застосовується у встановленому законом порядку уповноваженими на те органами чи посадовими особами. Тобто охорона включає заходи, що застосовуються до моменту порушення права, а захист – після вчинення такого порушення задля поновлення порушеного права або ж у тому випадку, коли при користуванні правами здійснюються якісь перешкоди та ін. Відповідно до Закону України «Про політичні партії в Україні» рішення Міністерства юстиції України чи його органу щодо реєстрації або неприйняття будь-якого рішення з цього питання може бути оскаржене в суді (ч. 19 ст. 11). Щодо контролюючих органів, то їхні рішення також «можуть бути оскаржені у встановленому законом порядку» (п. 3 ст. 18). Таким чином, законодавство для зменшення ризику тиску з боку органів реєстрації та контролю встановлює для політичних партій гарантії у формі судового рішення, але в умовах залежності від Президента України та Верховної Ради України суди не завжди можуть захистити інтереси непарламентських партій. Тому в Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» встановлено (ст. 27) чіткий перелік підстав для відмови в реєстрації. Таку ж норму, на нашу думку, слід ввести і в Закон Украї-

ни «Про політичні партії в Україні». Суб'єктивні рішення державно-адміністративного апарату щодо політичних партій обмежуються можливістю судового оскарження їх дій чи бездіяльності. Відповідно до Закону України «Про політичні партії в Україні» у разі відмови в реєстрації Міністерство юстиції України та його органи юстиції повинні надати заявникові своє письмове вмотивоване рішення (ч. 18 ст. 11). У такому разі заявник має право звернутися до суду. Відмова у реєстрації не є перешкодою у повторному зверненні про реєстрацію (ч. 20 ст. 11). Тому до положення про повторне подання документів до реєструючого органу потрібно закласти норму, яка б чітко визначала підстави такої реєстрації. За невідповідності поданих документів законодавству в реєстрації партії може бути відмовлено (ч. 15 ст. 11). У такому викладі ця норма скоріше трактується як право, а не як обов'язок органу реєстрації. Слід уточнити це положення, бо у реєстраційних органів з'являється можливість неоднозначного підходу до реєстрації партій, встановивши чітко визначену позицію, яка забороняє реєстрацію партії, якщо подані документи не відповідають вимогам законів України. Залежно від заходів засоби охорони і захисту права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії поділяються на: 1) засоби запобігання порушень даного права; 2) усунення перешкод для здійснення громадянами права, що досліджується; 3) заборони (зобов'язання не порушувати право); 4) припинення порушення права; 5) юридичну відповідальність.

Відновлення порушеного права на свободу об'єднання у політичні партії та відшкодування збитків здійснюється у судовому порядку. Відповідно до ст. 22 Закону України «Про політичні партії в Україні», за його порушення посадові особи і громадяни, причетні до таких дій, як: а) обмеження в правах чи переслідування громадян у зв'язку з належністю чи неналежністю до політичних партій; б) необґрунтована відмова в реєстрації політичних партій; в) надання політичним партіям будь-яких переваг чи обмеження передбачених законом прав політичних партій та їх членів; г) заподіяння матеріальної чи моральної шкоди політичним партіям, – притягаються до дисциплінарної, адміністративної, цивільної або кримінальної відповідальності згідно з законодавством України. Кримінальна відповідальність передбачена також за перешкоджання законній діяльності політичних партій й профспілок і громадських організацій (ст. 170 Кримінального кодексу України). Розмір відшкодування моральних (немайнових) збитків у грошовому виразі визначаються судом. Специфіка відповідальності за порушення права на свободу об'єднання у політичні партії полягає в тому, що вона, як правило, реалізується не в межах конституційного права, а в межах інших галузей права: кримінального, адміністративного, трудового, цивільного.

Отже, зміст забезпечення конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії включає в себе діяльність міжнародних, державних і недержавних організацій щодо: а) створення умов для реалізації конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії; б) охорона та захист конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії від правопорушення; в) поновлення порушеного конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії чи відшкодування спричинених збитків.

Тепер необхідно визначити систему міжнародних, державних і недержавних організацій, що забезпечують конституційне право громадянина України на об'єднання у політичні партії. Держава повинна не тільки створити відповідні державні органи, але й займати активну позицію у належному забезпеченні цими органами права громадян України на об'єднання у політичні партії та інших прав і свобод. Активність держави полягає у систематичній роботі у цьому напрямі таких її органів, як Конституційний Суд України, Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Центральна виборча комісія та окружні виборчі комісії, Рахункову палату та Головне контрольно-ревізійне управління України, місцеві державні адміністрації, прокуратура України, суди загальної юрисдикції, міліція. Звичайно, не всі органи державної влади мають єдине завдання у правозахисному секторі, як, наприклад, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Останній всю свою діяльність спрямовує виключно на це та має відповідне соціальне призначення. Необхідно також наголосити на важливості не тільки органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, але й особливо зазначити саме про органи місцевого самоврядування. Як вірно зазначив О. Калиновський, досвід зарубіжних країн засвідчує: там, де розвинуте місцеве самоврядування, там панує і демократичне врядування, там державна влада підконтрольна громадянам, а не навпаки. Загальновідомо, що шлях до самоврядування був водночас шляхом до демократії і свободи [12, с. 134]. Щодо органів місцевого самоврядування, то необхідно пам'ятати, що вони, як і органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, а також своєю діяльністю робити все для реалізації вимог ст. 3 Конституції України у практичній площині. Органи місцевого самоврядування мають принципово відмінні якості у функціонуванні порівняно з органами державної влади. У процесі гарантування прав і свобод людини та громадянина вони також мають свою специфіку. Ефективність їх роботи у цьому напрямі зумовлена близькістю до пе-

вної територіальної громади та відповідною наявністю можливості більш швидко та оперативно вживати заходів, спрямованих на гарантування прав і свобод людини та громадянина, у тому числі й конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії. Не менш важливими недержавними структурами є громадські та релігійні організації, засоби масової інформації тощо. Вони за допомогою властивих їм засобів та способів формують у суспільстві певну політичну і правову культуру, допомагають громадянам відстоювати свої права, в тому числі й право громадян України на свободу об'єднання у політичні партії (наприклад, засоби масової інформації є важливим інструментом, яким користуються відповідні суб'єкти, щоб привернути увагу громадськості до створення та роботи політичних партій, порушення політичних прав та свобод громадян України та ін.; об'єднання громадян безпосередньо допомагають особам користуватися своїми правами через надання юридичних консультацій, організацію мирних масових акцій тощо). Серед громадських організацій у цьому аспекті особливе місце займають правозахисні організації. Вони є громадськими об'єднаннями, що покликані вирішувати такі завдання: 1) захищати права і свободи людини, що передбачені Конституцією та законами України, у тому числі й право громадян України на свободу об'єднання у політичні партії шляхом надання юридичної допомоги; 2) надавати юридичну підтримку громадянам при створенні об'єднань громадян; 3) вирішувати інші завдання, спрямовані на гарантування реалізації права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії.

Україна як самостійний суб'єкт міжнародного права ратифікує на своїй території міжнародні договори, норми яких діють поряд із нормами внутрішнього національного законодавства. Конституція України встановлює, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ст. 9). Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливо лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Взаємозв'язок норм міжнародного права та внутрішньодержавного законодавства виявляється у різних аспектах, у тому числі завдяки можливості кожної особи після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Але якщо на цей час Європейським Судом з прав людини ще не виносилися «висновки» щодо відповідності рішень української влади вимогам ст. 11 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (вона закріплює право на свободу об'єднання з іншими), то це зовсім не значить, що

цією міжнародною установою не розглядалися справи з приводу порушень права на об'єднання у політичні партії громадян інших країн. Наприклад, «Соціалістична партія та інші проти Туреччини» (рішення Європейського Суду з прав людини від 25 травня 1998 р.) [13]. Хоча зараз в Україні звернення до міжнародних органів та установ за захистом своїх колективних політичних прав і свобод від громадян нашої держави ще не набуло такого великого розмаху (як це має місце зі зверненнями про захист соціальних прав), але, вважаємо, з подальшим розвитком демократії в українському суспільстві такі звернення набуватимуть все більшого значення для захисту зазначених прав і свобод громадян України. До системи міжнародних, державних і недержавних суб'єктів, що забезпечують конституційне право громадянина України на об'єднання у політичні партії, входять: організації ООН, РЄ, Європейський Суд з прав людини, Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, місцеві державні адміністрації, Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції, прокуратура України, органи внутрішніх справ, органи місцевого самоврядування, громадські організації, засоби масової інформації громадські і релігійні організації тощо.

Висновок. Підсумовуючи сказане, слід зробити такі висновки і рекомендації:

1. Забезпечення конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії – це закріплена нормами міжнародного і внутрішнього національного права діяльність міжнародних і внутрішніх українських структур держави і громадянського суспільства, що спрямована на створення сприятливих умов, охорону та захист і поновлення конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії.

2. Зміст забезпечення конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії включає в себе діяльність державних і недержавних організацій щодо: а) створення умов для реалізації конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії; б) охорони та захисту конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії від правопорушення; в) поновлення порушеного конституційного права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії чи відшкодування спричинених збитків.

3. До системи міжнародних, державних і недержавних суб'єктів, що забезпечують конституційне право громадянина України на об'єднання у політичні партії, входять: Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, місцеві

державні адміністрації, Європейський Суд з прав людини, Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції прокуратура України, міліція, органи місцевого самоврядування, громадські організації, засоби масової інформації та релігійні організації тощо.

4. В Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» встановлено (ст. 27) чіткий перелік підстав для відмови в реєстрації. Таку ж норму, на нашу думку, слід ввести і в Закон України «Про політичні партії в Україні».

Бібліографічні посилання

1. *Авер'янов В.* Забезпечення прав людини у сфері виконавчої влади // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. Ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т. II: Права людини у контексті поліцейської діяльності – С. 283-285.

2. *Гойман В.И.* Механизм обеспечения реализации законов в современных условиях // Государство и право. – 1991. – № 12. – С. 12-15.

3. *Годика Ю.М., Марцеляк О.В.* Конституційний суд України і прокуратура в конституційно-правовому механізмі забезпечення основних прав громадян. – Х., 1998. – 107 с.

4. *Демиденко В.О.* Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини й громадянина в діяльності міліції: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. – К., 2002.

5. *Волинка К.Г.* Забезпечення прав і свобод особи (поняття) // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т. II: Права людини у контексті поліцейської діяльності. – С. 265.

6. *Негодченко О.* Забезпечення прав і свобод людини // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т. II: Права людини у контексті поліцейської діяльності – С. 255.

7. *Наливайко О.І.* Правовий захист людини як предмет дослідження загальної теорії права // Держава і право. – 2001. – № 12. – С. 18-24.

8. *Олійник А.Ю.* Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: Монографія. – К., 2008.

9. *Рабінович П.М., Панкевич Ю.І.* Забезпечення прав людини (форми правові) // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т. II: Права людини у контексті поліцейської діяльності – С. 280-283.

10. *Словська І.* Механізм захисту прав людини – основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму // Право України. – 2001. – № 9. – С. 15-17.

11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 70 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 10, пункту 3 частини другої, частин п'ятої, шостої статті 11, статті 15, частини першої статті 17, статті 24, пункту 3 розділу VI «Заключні положення» Закону України «Про політичні партії в Україні» (справа про утворення політичних партій в Україні): від 12 червня 2007 року № 1-2/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 54. – Ст. 2183.

12. *Калиновський О.В.* Реалізація органами місцевої влади конституційних прав і свобод людини в Україні // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали ІХ регіон. наук.-практ. конф. – Львів, 2003. – С. 134-137.

13. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Социалистическая партия и другие против Турции» от 25 мая 1998 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http // www. echr. ru documents / doc /2461493 /2461493. htm](http://www.echr.ru/documents/doc/2461493/2461493.htm).

Надійшла до редакції 07.06.2012